

Загальноміський бібліотечно-інформаційний центр м. Славутича

„Душі людської дивний чарівник”

До 110-річчя від дня народження

О.П. Довженка

Бібліографічний покажчик

Славутич

2004

Даний бібліографічний покажчик підготовлено відділом бібліотечно-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутич.

Видання присвячене 110-річчю від дня народження Олександра Петровича Довженка – видатного українського кінорежисера і письменника, який вніс в наше кіно і літературу дух творчого неспокою.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі: Панова Л.І., Соловйова Л.О.,
Янченко О.О.

Комп'ютерний набір: Соловйова Л.О.

Відповідальний

за випуск: Портная Н.В.

*В людських сердець незаймані глибини,
своїм він серцем глибоко проник –
співець краси, природи і людини,
душі людської дивний чарівник..*

І.Гончаренко

Олександр Довженко увійшов в історію вітчизняної і світової художньої думки як самобутній поет екрана і слова. Поєднавши у собі талант режисера і письменника, своєю феноменальною творчістю він збагатив і зблизив ці два види мистецтва – словесного і візуального, відкрив нові, досі не знані можливості в пізнанні і відображенні динаміки нашого життя. Саме у зв'язку з художньою спадщиною О. Довженко, його мистецькою діяльністю нині все більше утверджується специфічно нове поняття – кінематографічний письменник.

За своє творче життя О. Довженко поставив 14 ігрових і документальних фільмів, написав 15 літературних сценаріїв і кіноповістей, дві п'єси, автобіографічну повість, понад 20 оповідань і новел, ряд публіцистичних статей і теоретичних праць, присвячених питанням кіномистецтва, зокрема кінодраматургії, живопису, архітектури. Та якби він був автором тільки „Землі” і „Щорса”, „Зачарованої Десни” і „Поєми про море”, він і тоді увійшов би в історію української і світової культури як митець – новатор, мислитель, філософ. Його оповідання і новели „Ніч перед боєм”, „Відступник”, „Мати”, „На колючому дроті”, „Тризна”, „Незабутнє”, кіноповісті „Земля”, „Щорс”, „Україна в огні”, „Повість полум'яних літ”, „Поєма про море”, „Зачарована Десна”, п'єси „Потомки запорожців” і „Життя в цвіті” по праву стоять в ряду кращих творів нашої багатонаціональної літератури.

Уся біографія О. Довженка – у його творчості, тому самобутність митця не можна зрозуміти, не звернувшись до його життя.

Олександр Петрович Довженко народився 11 вересня 1894 року на околиці невеликого повітового містечка Сосниці на Чернігівщині, що звалось В'юнище у бідній козацько-селянській сім'ї. Батьки його були неписьменними, але дуже хотіли, щоб усі діти вчилися.

З дитинства Сашко прилучився до праці і пісні. Любив усе живе – тварин, цвіт яблуні, трави; переселявся у світ казкових героїв, яких нерідко створювала його нестримана дитяча фантазія. А ще любив він слухати різні бувальщини – розповіді дідів, які в молоді літа їздили волами на заробітки або до Криму по сіль.

Вчився О. Довженко у Сосницькій початковій школі, а потім у вищій початковій школі. Був допитливим і уважним учнем, захоплювався малюванням. Батькові дуже хотілося, щоб син учився і вийшов „в люди”. В 1911 р. він їде з ним до Глухова, і тут юнак вступає до учительського інституту.

По закінченні інституту (1914 р.) О. Довженка призначають у Житомир учителем вищої початкової школи. Викладав фізику, природознавство, географію, історію, гімнастику...

Пройшовши за роки Першої світової війни нелегкий шлях духовного зростання від наївного „ура-патріотизму” до розуміння трагедії народу, втягнутого у безглузду війну за чужі інтереси, чиновник 9 класу Олександр Довженко зустрів лютневу революцію 1917 р. з великою радістю.

Наступні 10 років його життя схоже на пригодницький роман.

У 1917 р. Довженко вчителює у Києві і вступає до Київського комерційного інституту на економічний факультет. Це був єдиний засіб здобути загальну вищу освіту, бо його атестат не давав права вступу до інших вузів. У 1918 р. він був головою громади інституту, організував загально-студентський мітинг проти призову в гетьманську армію і велику демонстрацію на вулиці Володимирській, розстріляну гетьманськими офіцерами.

За Центральної Ради в Києві організовується Академія мистецтв і Довженко деякий час навчається і там.

На початку 1920 р. Довженко вступає у КП(б)У і його призначають завідувати Житомирською партшколою. Прорив білополяків припиняє цю діяльність. Довженка направляють у підпілля і Коровинецький район, де його бере у полон польський кінний роз'їзд. Врятував його прорив червоного загону. Перебуваючи до визволення Києва у підпіллі, Довженко близько року працював одночасно секретарем губернського відділу Наросвіти, завідувачем відділу мистецтв, комісаром драматичного театру імені Т. Шевченка, в порядку особливого партнавантаження роз'їжджає по селах Київщини „для організацій влади на місцях”.

Покінувши Комерційний інститут, Довженко багато малює, мріючи перейти до Архітектурного інституту, але його направляють до Харкова у розпорядження Наркомату закордонних справ. Спочатку він працює у Варшаві, а з весни 1922 р. – у Берліні. За кілька місяців, одержавши від

Наркомпросу стипендію, Довженко вступає до приватного художнього училища, плануючи з осені вступити до Академії мистецтв у Берліні чи Парижі. В 1923 р. Довженко потрапляє в Харків, де стає художником-ілюстратором газети „Вісті ВУЦВК”. З партії його виключають за ненадання документів на „чистку”.

Те, що робилось у 20-ті роки на колись знаменитій Одеській кінофабриці, було настільки безпомічним і безпорядним, що Довженко, який ні дня не працював у театрі ні режисером, ні навіть актором, який зовсім не був обізнаний з теоретичними і практичними, творчими і виробничими сторонами кіновиробництва, одразу починає працювати режисером.

1928 рік завдяки О.П. Довженку можна вважати роком народження українського національного поетичного кінематографа.

Одержавши у 1939 р. звання заслуженого діяча мистецтв УРСР, О. Довженко перед війною очолює Київську кіностудію.

У роки війни він працює військовим кореспондентом на фронті. Саратовська радіостанція імені Тараса Шевченка, яка веде мовлення на окуповану Україну, передає 30 серпня 1942 р. його палкий виступ на антифашистському мітингу представників українського народу.

В останні роки життя Довженко деякий час викладав (1949-51; з 1955 – професор) у Всесоюзному державному інституті кінематографії, працював над сценарієм фільму „Поєма про море” (1956), який присвятив героїчним будівельникам Каховської ГЕС і перетворенню природи України.

Олександра Петровича Довженка не стало 25 листопада 1956 р.

Дружиною О.П. Довженка, його постійним асистентом Ю. Солнцевою, за сценаріями О. Довженка поставлено фільми: „Поєма про море” (1958; Ленінська премія, 1959), „Повість полум’яних літ” (1961). „Зачарована Десна” (1965).

У Києві, на Кіностудії художніх фільмів, яка носить ім’я Олександра Довженка, росте великий, посаджений майстром понад піввіку тому, фруктовий сад. Посіяні там творчі зерна проросли в новому українському кінематографі, в нових обрисах міст і сіл України, в самому факті української державності.

Твори О.П. Довженка

Довженко О.П. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1971. – 236с.

Довженко О.П. Вибрані твори. – Львів: Каменяр, 1980. – 302 с., іл. (Серія „Шкільна бібліотека”).

Довженко О.П. Арсенал; Земля; Повість полум’яних літ: Кіноповісті. – Львів: Каменяр, 1982. – 183с., іл. – („Шкільна бібліотека”).

Довженко О.П. Господи, пошли мені сили: Щоденник, кіноповісті, оповідання, фольклорні записи, листи, документи. – Харків: Фоліо, 1994. – 655 с. – („Українська література ХХ ст.”).

Довженко О.П. Зачарована Десна; Із щоденникових записів (1941 – 1954 рр.): За книгою „Україна в огні // Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. – кн. 3. – К.: АКОНІТ, 2001. – с. 33 – 95.

Довженко О.П. Зачарована Десна: Кіноповість. – К., 1994. – 136 с.

Довженко О.П. Зачарована Десна. Україна в огні: Кіноповісті; Щоденник (1941-1956). – К.: Веселка, 1995. – 576 с.

Довженко А.П. Зачарованная Десна: Киноповесть и рассказы. – Одесса: Маяк, 1988. – 176 с., ил. – („Школьная библиотека”).

Довженко О.П. Кіноповісті; оповідання. – К.: Наукова думка, 1986. – 710 с. („Бібліотека української літератури”).

Довженко О. Літопис життя. Фільми. Малюнки. Задуми. – К., 1994. – 132 с., іл.

Довженко О.П. Незабутнє: Оповідання. Кіноповість. – К.: Дніпро, 1974. – 222 с.

Довженко О. Твори // Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. – К., 1994. – с.47 – 71. – кн. 2.

Довженко О.П. Україна в огні: Кіноповість, щоденник. – К.: Рад. письменник, 1989. – 416 с.

Життя та творчість О.П. Довженка

Андроников І. Довженко О. // Все живо...: Рассказы, портреты, воспоминания. – М.: Сов. писатель, 1990. – С. 286–298.

Великий зодчий українського кінематографу: До 100-річчя з дня народження О.П. Довженка // Українська культура. – 1994. – № 7-8. – С. 6-9.

Брюховецька Л. Митець світової слави: До 110-ї річниці від дня народження О.Довженка // Уряд.кур'єр. – 2004. – 11 вересня. – С. 1,8–9.

Вінграновський М. Рік з Довженком: До 100-річчя з дня народження О. Довженка // Культура і життя. – 1994. – № 31.–С. 3.

Вісімнадцять листів про кохання: (Олександр Довженко Олені Черновій) // Культура і життя. – 1996. - № 48. – С. 3.

Гончар О. Довженко О. // Чим живемо: на шляхах до українського Відродження. – К.: Рад. письменник, 1991. – С. 154–171.

Гончар О. Коли думаєш про Довженка... [Спогади О. Гончара про життєвий шлях О. Довженка] // культура і життя. – 1994. - № 33. – С. 1,2.

Громовенко Л. Довженко О. // Сто найвідоміших українців. – К.: Книжковий Дім „Орфей”, 2002. – С. 504 – 510.

Данилюк А. „Напишу я слово про хату”: До 100-річчя з дня народження О. Довженка // Дзвін. – 1994. - № 9. – С. 119–120.

Довженко О.П. // Енциклопедія Українознавства. Т. 2. – К.: Молоде життя, 1994. – С. 557.

Довженко О.П. // Українська культура. – 2000. – № 7-8. – С. 32.

Довженко О.П. // Українська Літературна Енциклопедія: В 5-ти т. – К.: Гол. ред. ім. М.П. Бажана, 1988. – Т. 2. – С. 81-83.

Довженко О. // Українське слово: Хрестоматія укр. літератури та літер. критики ХХ ст. – кн. 3. – К.: АКОНІТ, 2001. – С. 32.

Довженко О.П. // Український Радянський Енциклопедичний Словник: В 3-х т. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1986. – Т. 1. – С.536.

Довженко О.П. // УСЕ Універсальний Словник-Енциклопедія. – К.: Ірина, 1999. – С. 437.

Жолдак О. Останній приїзд: [Спогади про О. Довженка] // Літ. Україна. – 1994. - № 38. – С. 2.

З Україною в серці : До 110-річчя від дня народження О. Довженка // Деснянська правда. – 2004. – 9 вересня. – С. 1.

Коваль В. І ні один голос з України: Реквієм Московської каторги О. Довженка // Дніпро. – 1991. – № 6. – С. 92 – 107.

Коваль М.В. Справа Олександра Довженка: До 100-річчя з дня народження // Укр. історичний журнал. – 1994. – № 4. – С. 108 – 119.

Короготський Р. Довженко: вчора, сьогодні, завтра в країні національної культури // Дивослово. – 2001. – № 5. – С. 52 - 54.

Короготський Р. „Немає моторошнішої картини, ніж погибель народу...” або Поет і цар Країни Рад // Сучасність. – 1994. – № 9. – С. 162-167.

Кошелівець І. Про затемнені місця в біографії О. Довженка // Дніпро. – 1994. – № 9-10. – С. 10-15.

Кудрявцев М. Розвиток Довженківської естетики // Слово і час. – 1995. – № 9-10. – С. 84 –86.

Кузякіна Н. О. Довженко та Лесь Курбас // Дніпро. – 1994. – № 9 – 10. – С. 38 – 44.

Куценко М. Сповідь про трагічне кохання (О. Довженко і перша дружина) // Вітчизна. – 1991. – № 4. – С. 181 – 194.

Маковська Н., Шаповал Ю. „Моє серце не витримало тягара неправди і зла”: До 100-річчя з дня народження О.П. Довженка // Літературна Україна. – 1994. – 1 вересня. – С. 2.

Лавріненко Ю. Олександр Довженко // Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: В 3-х кн. – Кн. 2. – К.: Рось, 1994. – С. 37-47.

„Малювання було моєю пристрастю...” [Довженко О.] //Культура і життя. – 1994. – № 33. – С. 16-18.

Мольнар М. З Чехо-Словацьких зустрічей Олександра Довженка // Слово і час. – 1995. - № 8. – С. 38 – 45.

Музыка Л. Последняя воля Александра Довженко – быть похороненным в Киеве – до сих пор так и не выполнена: Исполнилось 110 лет со дня

рождения великого кинорежиссера и драматурга // Факты. – 2004. – 15 сентября. – С. 10.

Мусієнко О. Фота моргана О. Довженка // Сучасність. – 1996. – № 6. – С. 135 – 139.

Неопубліковані листи О.Довженка // Дніпро. – 1994. - № 9-10. – С. 26 – 37.

Олександр Довженко // Історія української літератури: В 2- т. / Ред. кол. : І.О. Дзверін (відп. ред.) – К.: Наукова думка, 1988. – С. 509-520. – Т. 2.

Попик В. Під софітами ВЧК – ДПУ – НКВС – НКДБ – КДБ: Документальна оповідь за матеріалами архівної справи – формуляру на Довженка Олександра Петровича // Дніпро. – 1995. – № 9-10. – С. 21-60.

Пригоровский В.М. Очарованный народной речью: К 100-летию А. Довженко // Выдродження. – 1994. – № 9. – С. 71 – 72.

Реп'ях С. Земля його таланту: [Про О. Довженка] // Вітчизна. – 1994. – № 9-10. – С. 121 – 124.

Сапон В. Немеркнуча слава співця зачарованої Десни: Із урочистостей у Сосниці з нагоди 110-ї річниці від дня народження О. Довженка // Десн. Правда. – 2004. – 14 вересня. – С. 3.

Сверстюк Є. Розіп'ятий праворуч: До 100-річчя народження О. Довженка // Літературна Україна. – 1994. – № 38. – С. 3.

Святовец В. Форми деталізації у творчості Олександра Довженка: До 110-ї річниці від дня народження митця // Дивослово. – 2004. – № 9. – С. 60.

Солнцева Ю. О Довженко, о времени, о себе // Радуга. – 1997. – № 2. – С. 145.

Солнцева Ю. Последний день Александра Довженко // Дніпро. – 1994. – № 9-10. – С. 78–83.

Степаненко А. Довженко за кадром // Укр. засів. – 1995. – № 6. – С. 52–68.

Степанишин Б. Велично – трагічне кохання: (О. Довженко і Варвара Крилова) // Київ. – 1994. – № 11-12. – С. 97–99.

Тріумф і каскад трагедій: До 100-річчя з дня народження О. Довженка // КіЖ. – 1994. – № 29. – С. 3.

Тримбач С. Довженко і Хвильовий // Дніпро. – 1994. - № 9-10. – С. 45–49.

Хакало О. Колиска генія: До 110-річчя народження О. Довженка //Українська культура. – 2004. – № 8. – С. 10–11.

Череватенко Л. З Довженкового листування: [Невідомі листи О.П. Довженка] // Дніпро. – 1997. – № 1-2. – С. 161–167.

Шевченко М. Відбитий атлант України: До 100-річчя з дня народження О. Довженка // Літературна Україна. – 1994. – № 38. – С. 2.

Ющенко О. Пливучи по зачарованій Десні...: Зі спогадів про О. Довженка // Дивослово. – 2003. – № 9. – С. 64–66.

Про твори О.П. Довженка

Александров Г. О повісти А. Довженко „Победа” // Слово і час. – 1995. – № 3. – С. 76.

Брюховецька Л. Таємниці „Звенигори”: З виступу на міжнародних теоретичних читаннях „О. Довженко і культура ХХ століття” // Культура і життя. – 1994. – № 35. – С. 3.

Вдовенко Л. Відображення світогляду наших предків у повісті Олександра Довженка „Зачарована Десна” // Дивослово. – 1999. – № 11. – С. 42–45.

Волинський К. „Україна в огні”. Погляд у сьогодні: До 110-річчя від дня народження О.Довженка // Літ. Україна. – 2004. -23 вересня. – С. 1,3.

Гребньова В. „Народ, який не знає своєї історії, є народ сліпців”: Творчість О. Довженка періоду 2-й Світової війни: Пошук вічних істин // Дзвін. – 1996. - № 7. – С. 135–141.

Грибіниченко Т., Козачук Г. "Тільки велика мета породжує великі характери": О. Довженко // Т. Грибіниченко, Г. Козачук Вчимося писати твір з української літератури: 8-11 класи. – К.: Либідь, 2000. – С. 182-188.

Землянська С. Рядки, що кликали до бою: О. Довженко // Деснянська правда. – 2004. – 28 жовтня. – С.9.

Ільєнко І. Заступився за народ свій...: Кіноповість Олександра Довженка „Україна в огні” – виклик тоталітаризму // Урядовий кур’єр. – 1994. – № 82. – С. 9.

Кіноповісті О. Довженка „Зачарована Десна” та „Поема про море” // ...І вічна таїна слова: Аналіз великого епічного твору: Посібник для вчителя. – К., 1990. – С. 94–127.

Ковальчук О. До проблеми глибини естетичного аналізу твору „Зачарована Десна” О. Довженка // Дивослово. – 2002. – № 6. – С.43 –45.

Краса природи і образи людей праці в повісті Олександра Довженка „Зачарована Десна” // Захальна книжка абітурієнта, або шпора. – К., 1993. – С. 45.

Лавриненко Ю. Довженко О. // Українське слово: Хрестоматія укр. літератури та літер. Критики ХХ ст. – Кн. 2. – К.: РОСЬ, 1994. – С. 37–47.

Логвиненко О. Творчість Довженка – це передовсім він сам // Літературна Україна. – 1994. – № 40. – С. 3.

Наєнко М.К. О. Довженко. // Одержимість: Критичні розвідки, портрети, відгуки. – К.: Молодь, 1990. – С. 81-89.

Онищенко О. Три символічні трилогії: до 100-річчя з дня народження О. Довженко[Фільми О. Довженка] // Культура і життя. – 1994. – № 30. – С. 2.

Пашкова О. Мистецтво Олександра Довженка в контексті української культури // Народна творчість та етнографія. – 1994. – № 5-6. – С. 17–22.

Поляруш О. Кіноповісті Олександра Довженка: Кіноповісті "Зачарована Десна" та "Поема про море" //... І вічна таїна слова: Аналіз великого епічного твору: Посібник для вчителя /Авт. В.П. Марко та ін. – К.: Рад. шк., 1990. – С. 94-127.

Слоньовська О. „Але душа моя вільна”: Олександр Довженко через призму його „Щоденника” // Дивослово. – 1996. – № 9. – С. 39–42.

Степанишин Б. Правда, обпалена війною: Аналіз кіноповісті О. Довженка „Україна в огні” // Дивослово. – 1994. – № 8. – С. 4–8.

Хмурий В. „Звенигора”, „Арсенал”: До 100-річчя від дня народження О. Довженка // Дніпро. – 1994. – № 9-10. – С. 51–55.

Сценарії

„Болить у мене серце день і ніч...”: Сценарий літературного вечера до 100-річчя з дня народження О.П. Довженка // Папка „Літературно-художні сценарії, № 14.

Пригоровський В. Десною зачарований: Довженківський літературно-музичний вечір // Дивослово. – 1994. – № 8. – С. 13–17.